

Het montessorionderwijs 21^e eeuw - de verantwoording¹

Leidende principes

Montessorionderwijs maakt deel uit van de maatschappij en wil daarom actief verantwoording afleggen aan ouders en overheid over de kwaliteit van opvoeding en onderwijs. Het garandeert een voldoende aanbod, accepteert de wettelijke eisen, maar wil tegelijk ruimte voor zijn eigenheid bewerkstelligen.

De eigenheid wordt weergegeven in de hierna volgende leidende en principiële bepallende principes.

De opvoeding

Montessorionderwijs legt het primaat bij de opvoeding.

Het is een opvoeding die kinderen waardering bijbrengt voor de natuur en alles wat door menselijke samenwerking tot stand is gekomen. Tevens ontwikkelt die de bereidheid van kinderen om in het belang van de gemeenschap te werken. In het montessorionderwijs staat die ontwikkeling centraal in de opvoedingsrelatie kind - leraar en vormt ze het uitgangspunt voor de opvoeding van kinderen en jongeren, waar onderwijs deel van uitmaakt.

De opvoeding sluit hierbij aan bij het gewenste onderwijsaanbod betreffende het bevorderen van de basiswaarden van de kennis, vaardigheden en houdingen die nodig zijn om te participeren in de democratische rechtsstaat.

Individueel onderwijs

Montessorionderwijs stemt af op de persoon.

Individueel onderwijs in montessoriaanse zin is onderwijs dat respect heeft voor en uitgaat van de eigenheid van ieder individu, van de persoon, van de mens die het kind/de jongere is. Dat betekent dat de school het kind de vrijheid biedt die hij of zij nodig heeft om zich volgens eigen patroon en aard te kunnen ontwikkelen. Uitgaande van het montessoriprincipe 'alle opvoeding is zelfopvoeding' ontwikkelt het kind zich door in relatie met de omgeving te treden en daarin actief te zijn. Hij of zij leert door zelf werkzaam te zijn. Dat is een natuurlijke behoefte. Wil de zelfwerkzaamheid effectief tot resultaten leiden, dan moet de omgeving inspirerende en uitdagende leersituaties aanbieden. Voor het genormaliseerde kind, dat in harmonie met zijn omgeving is, zijn ook volwassenen en groepsgenoten belangrijke partners in het eigen leerproces. De zelfwerkzaamheid kan daarmee een onderdeel vormen van sociale situaties, waarin door samenwerking naar een resultaat gestreefd wordt, terwijl ieder daarin een eigen persoonlijk aandeel heeft. De opbrengsten van het voornoemde onderwijs sluiten aan bij de gedachte aan de autonome zelfstandig handelende mens die zijn verantwoordelijkheden inzet voor mens en maatschappij, hetgeen een van de doelen is van actief burgerschap.

Gevoelige perioden

Montessorionderwijs houdt rekening met gevoelige perioden van kinderen en werkt niet vanuit lineair opgestelde programma's of methodes.

¹ De tekst is een vrije bewerking van de notitie " Het Montessori basis onderwijs ,inspectie van Onderwijs september 2007, hoofdstuk 4.1 –pag. 25-28.

De school is de plaats waar het kind de mogelijkheid heeft om te oefenen met burgerschap en integratie.. De gevoelige periode stelt het kind in staat om nieuw gedrag te verwerven en wel zo dat het eigene van het kind wordt gevormd. Het perspectief nemen naar de ander, het vormen van de eigen mening van goed en kwaad, het jezelf durven zijn binnen een gemeenschap zijn enkele gedragingen die juist in de midden-en bovenbouw van de montessori onderwijspraktijk zichtbaar moeten zijn. De fase van de midden -en bovenbouw kenmerkt zich namelijk door de gevoelige periode voor de kennisverwerving, creativiteit, socialiteit en moraliteit. In de onderbouw is de houding van de leraar belangrijk als model voor sociaal en moreel gedrag. Het duidelijk aangeven van grenzen en respect tonen zijn enkele exponenten van dit model staan.

Vrijheid

Vrijheid en gebondenheid vormen in het montessorionderwijs een gezond spanningsveld, waarin opvoeders voortdurend afwegen en kiezen ten aanzien van de mate van vrijheid en de mate van steun door kaders.

Om de betekenis van de bovenstaande zin duidelijk te maken, kan gebruikt gemaakt worden van de formule "Vrijheid x zelfstandigheid = verantwoordelijkheid."

Bij deze formule vormt de vrijheid "de weg" naar zelfstandigheid.

De verantwoordelijkheid is het product.

Vrijheid is niet ongelimiteerd. De grenzen worden gevormd door de zelfstandigheid en de verantwoordelijkheid.

Vrijheid doet een beroep op de mens op weg naar verantwoordelijkheid.

Discipline (d.i. een innerlijke sturing van de mens) hoort bij de zelfstandigheid.

De mens maakt hierin een ontwikkeling door: naar zorg voor zichzelf, naar zorg voor de ander en de omgeving, naar zorg voor de wereld en de maatschappij.

In die zin is vrijheid als onderdeel van het voornoemde trio een belangrijk begrip bij de invulling van het actief burgerschap en het werken aan de duurzame samenleving.

Verantwoordelijkheid

Montessorionderwijs heeft vredesopvoeding als doel en biedt kinderen verantwoordelijk te zijn als medeburger op school en in de wereld daarbuiten..

Onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid zijn voorwaardelijk voor elkaar. Het kind wordt verantwoordelijkheid gegeven voor eigen ontwikkeling en leren, om onafhankelijkheid te ervaren en te oefenen. Beide kwaliteiten worden, in het montessorionderwijs in een daartoe ingerichte voorbereide omgeving, in fasen aangepast aan de ontwikkelingsleeftijd, geoefend.

Voorbereide omgeving

Montessorionderwijs staat voor het principe de perioden van groei als maatstaf te nemen voor de indeling van de heterogene groepen. Dit betekent binnen het onderwijs aan jonge kinderen groepen van kinderen van drie tot zes jaar en van zes tot twaalf jaar. Er zijn als zodanig geen jaargroepen.

De verschillende ontwikkelingsfasen waarin kinderen kunnen verkeren, zijn van invloed op de eisen aan de inrichting van de omgeving. In de onder- en middenbouw van het basisonderwijs wordt de mogelijkheid tot ontdekkend leren en het ontwikkelen van eigen initiatief gecreëerd. In de bovenbouw vinden de kinderen in de voorbereide omgeving mogelijkheden om persoonlijke ervaringen, specifieke kennis en initiatiefrijk gedrag uit te bouwen en een studiehouding te ontwikkelen. Het werken in heterogene groepen biedt de kinderen mogelijkheden ervaring op te doen door respectievelijk de jongste, middelste en de oudste binnen een groep te zijn. Het innemen van je eigen plek in een groep en het positief actief deelnemen aan die groep, vanuit de diverse rollen en posities, is gedurende het gehele leven van belang.

De leraar

De montessorischool biedt de kinderen ondersteunende kaders, waardoor zij in staat zijn van de vrijheid gebruik te maken in plaats van erdoor in verwarring te raken.

Individueel onderwijs is in de eerste plaats individuele begeleiding. Daarom wordt de leraar in het montessoribasisonderwijs 'leider' of 'leidster' genoemd. Aan de andere kant is het de opgave van elke volwassene om actief bij te dragen aan de ontwikkeling van kinderen.

Daartoe ondernemen volwassenen allerlei activiteiten, dat beperkt de ruimte voor kinderen. Ze zijn model voor de kinderen, informatiebron, begeleider, coach en raadsman.

De kaders zijn bijvoorbeeld het normenstelsel dat de school hanteert en de doelen en eisen die gesteld worden. Het burgerschapskader van de Onderwijsinspectie kan het kader vormen voor het maken van een verantwoording voor het op het gebied van de identiteitsontwikkeling en de plaats van het individu in de samenleving.

Onderwijs

Het aanbod in het montessorionderwijs omvat, naast het verwerven van culturele verworvenheden van onze samenleving, ruime mogelijkheden. In het bijzonder: zintuiglijke, motorische, talige, mathematische, sociale, morele en esthetische ontwikkeling.

Het montessori onderwijs leidt kinderen in in de wetmatige, structurele en ontwikkelingssamenhang der dingen en gebeurtenissen, zowel ruimtelijk, historisch als toekomstig. Het montessori onderwijs gaat uit van de grootst mogelijke gehelen. Doelstelling daarbij is dat het kind verbanden leert zien en het kind zijn of haar taak en plaats in de wereld leert ontdekken en er zich naar leert gedragen.

Bij de cultuuroverdracht gaat het zodoende niet om een klakkeloos overnemen van verworvenheden, maar om bewust positie kiezen op basis van kennis en kritische beschouwing en om een onderzoekende houding, waardoor het kind wordt aangezet nauwkeurig en kritisch te zijn en te toetsen of zijn kennis berust op waarheid. Een dergelijke werkwijze draagt bij aan de wording tot een volwassen mens die zich bewust is van de waarde van zowel autonoom als sociaal gedrag met een bijkomende actieve deelname aan de wereld om hem heen. Daarvoor is veel werktijd nodig als garantie voor kwaliteit.

De maatschappelijk vastgestelde doelen, zoals die tot uitdrukking komen in kerndoelen, worden door het montessorionderwijs geaccepteerd.

De kerndoelen vormen het minimale kader. Kinderen wordt de gelegenheid gegeven hun sterke kanten in hun kunnen te benutten en verder te gaan daar waar kan. Kinderen die moeite hebben met een evenwichtige ontwikkeling of minder sterk tot zwak zijn binnen een bepaalde ontwikkeling en daardoor binnen een bepaald leerdomein, worden geaccepteerd zoals ze zijn en ondersteund. Het is de bedoeling dat in het volgsysteem dat de school gebruikt deze kenmerken van kinderen goed tot uitdrukking worden gebracht en dat de beslissingen die leraren nemen over de begeleiding van het kind ook daarin worden genoten. Door voornoemde werkwijze worden het onderwijsaanbod (voorbereide omgeving), de kindontwikkeling en de leeropbrengsten inclusief het gebied van actief burgerschap helder en inzichtelijk gemaakt.